

Шиденко Віолета Віталіївна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
ННІ № 1 Національної академії внутрішніх
справ

Науковий керівник: професор кафедри
кримінології та кримінально-виконавчого
права Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент
Левченко Ю. О.

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВОМУ ПОВІДОМЛЕННЮ ПРО ЗАГРОЗУ БЕЗПЕЦІ ГРОМАДЯН, ЗНИЩЕННЯ ЧИ ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ

Анотація. Мета статті полягає у дослідженні кримінологічної характеристики та розв'язанні основних кримінологічних заходів запобігання завідомо неправдивим повідомленням про загрозу громадській безпеці і формуванні на цій основі науково - обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення відповідної норми КК України, а також надання практичних рекомендацій у сфері профілактичної діяльності поліції.

Summary: The purpose of the paper is to study the criminological characteristics and to resolve the main criminological problems of counteracting a deliberately false report, ie, a threat to public safety and the formation on this basis of scientifically substantiated proposals on the improvement of the relevant norm of the Criminal Code of Ukraine, as well as providing practical recommendations in the field of preventive activity of the police.

Ключові слова: злочин, громадська безпека, неправдиве повідомлення, небезпека

Особа злочинця – це один із найважливіших структурних елементів кримінологічної характеристики завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності. Кримінологічне вивчення особи злочинця не може бути повним без обліку та оцінки конкретних соціально-демографічних особливостей осіб, які вчинили цей злочин (передусім, стать і вік) [1, ст. 232].

Узагальнення та аналіз судово-слідчої практики показує, що злочини цієї категорії в 4 рази частіше вчиняють чоловіки. Більшість суб'єктів злочину мають вищу або незакінчену вищу освіту. Серед них переважають особи віком 16–30 років. Це зумовлено соціальними факторами, які детермінують поведінку чоловіків і жінок.

Складовою обставини вчинення аналізованих злочинів є час їх учинення. Неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності найчастіше надходять у денний час: в період з 8:00 до 14:00 години – 46 % повідомлень, а з 14:00 до 18:00 – 27 % [2, ст. 155–159]. Отже, найбільш поширеною метою «мінування» навчальних закладів і промислових підприємств є зрив навчального або виробничого процесу.

За 2 місяці поточного року правоохоронними органами обліковано 68 кримінальних правопорушень, кваліфікованих як завідомо неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності. Слід зазначити, аналіз статистичної інформації показує, що в 26 % випадків при здійсненні досліджуваної групи злочинів відсутня так звана підготовча стадія. Це означає, що має місце раптовий намір повідомити неправдиву інформацію про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єкту. Як правило, такий раптовий намір пов'язаний з особливою мотивацією злочинної поведінки: найчастіше такі злочини вчиняються з хуліганських спонукань, рідше – з помсти і користі.

Як правило, завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності має такі ознаки:

1) містить вигадані відомості про вчинення загальнонебезпечних злочинів (про збройний напад, про закладену в тому або іншому приміщенні вибухівку, про підготовлений підпал тощо) або про стихійне чи інше загальне лихо (землетрус, викид радіоактивних речовин, дуже небезпечну епідемію тощо); 2) відрізняється правдоподібністю і може сприйматися тими, кому воно адресоване, як реальна загроза їхньої безпеці; 3) про відсутність загрози безпеці насправді заявнику заздалегідь відомо. [3, с. 179–181].

Першим показником, який можна проаналізувати при кримінологічному дослідженні завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, є стан цієї злочинності. Відповідно до даних ГП України [5], за 4 місяці 2019 року було обліковано 354 випадки завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності. Протягом 2018 року таких злочинів було обліковано 681 [5].

Таким чином, динаміка завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності виглядає так:

– у 2015 році спостерігається зниження кількості завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності на 46%: $(526-978) \cdot 100\% / 978 = 46\%$;

– у 2016 році спостерігається зростання кількості завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності на 60%: $(841-526)*100\%/526=60\%$;

– у 2017 році спостерігається зниження кількості завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності на 26%: $(619-841)*100\%/841=26\%$;

– у 2018 році спостерігається зростання кількості завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності на 10%: $(681-619)*100\%/619=10\%$. [5].

Серед інших варто вказати на кількість таких злочинів, у яких особам було вручено повідомлення про підозру. За останні 5 років тільки один раз – у 2015 році – їхня кількість сягнула п'ятої частини від усіх облікованих, тобто рівень їх розкриття перевищив 20%. Стосовно кількості завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, за якими провадження направлені до суду з обвинувальним вироком, за останні 5 років слід окремо виділити позитивний момент – зростання кількості таких проваджень у 2018 році (98 кримінальних проваджень), порівняно з 2017 роком (82 кримінальних проваджень).

Також аналіз відомостей Державної судової адміністрації України дозволяє дійти висновку, що місцем перебування особи під час здійснення завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності стають:

- приватне житло – 47 %;
- вулиця – 43 %;
- адміністративні будівлі – 7 %;
- транспорт (у тому числі громадський) – 2 %;
- інші місця – 1 % .

До основних умов, що сприяють цьому виду злочину, деякі науковці відносять: 1) недостатній рівень протидії поліції цим злочинним проявам; 2) необґрунтоване відмовлення в порушенні кримінальних проваджень через те, що не були відомі особи, котрі їх вчинили; 3) недосконалість методики розкриття таких злочинів; 4) зниження ролі громадськості у боротьбі зі злочинністю, відставання форм і методів роботи; 5) недоліки у системі правового виховання населення; 6) безнаглядність і відсутність належного контролю з боку родини, відповідних служб та органів за поведінкою неповнолітніх; 7) недоліки у виховній роботі навчальних закладів та організації дозвілля молоді тощо.

Дослідивши комплекс причин та умов злочинності взагалі, можна дійти висновку, що до криміногенних факторів, які є основною причиною існування завідомо неправдивого повідомлення про загрозу

громадській безпеці, належать економічні, політичні, організаційно-управлінські, соціальні, правові і суспільно-психологічні фактори.

Сьогодні попередження злочинності посідає центральне місце в діяльності правоохоронних та інших державних органів.

Отже, нейтралізація перерахованих вище причин та умов, що породжують завідомо неправдиве повідомлення про загрозу громадській безпеці, є засобом попередження зазначеного злочину. Таким чином, протидіяти цьому явищу можливо не тільки силовими заходами, але й шляхом нейтралізації причин та умов, що її породжують [1, ст. 10].

Виділяють загальні та спеціально-кримінологічні заходи запобігання завідомо неправдивої інформації.

До загальних заходів попередження завідомо неправдивого повідомлення про загрозу громадській безпеці належать заходи: економічного, соціального, політичного, культурно-виховного, правового, організаційного, оперативного характеру, що дає можливість протистояти криміногенним чинникам. Зазначені заходи є основою спеціальної профілактики злочинів, оскільки їх спрямованість на вирішення завдань соціального розвитку протидіє усім криміногенним чинникам [4, ст. 13].

До спеціально-кримінологічних заходів належать:

- 1) забезпечення належної охорони громадської безпеки та порядку. Правоохоронним органам на підставі аналізу та узагальнення даних про кримінологічну обстановку у громадських місцях слід встановлювати і брати під контроль криміногенні об'єкти, ширше використовувати при цьому можливості громадськості, підвищувати якість роботи патрульної служби;
- 2) застосування кримінально-правових норм для своєчасного реагування на готування до вчинення злочинів, втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність тощо;
- 3) своєчасне реагування на правопорушення, що вчиняються на ґрунті сімейних та інших побутових конфліктів;
- 4) підвищення ефективності діагностики психічних аномалій і акцентуацій у осіб з девіантною поведінкою й тих, хто перебуває на профілактичному обліку органів внутрішніх справ. Необхідно активізувати роботу центрів медико-соціальної реабілітації неповнолітніх, на які покладається обов'язок лікування правопорушників від алкоголізму, наркоманії й інших психічних аномалій;
- 5) прийняття Закону України «Про профілактику злочинів», який би визначив систему заходів профілактики злочинів, порядок їх здійснення державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, об'єднаннями громадян, а також права та обов'язки державних органів та організацій, що проводять роботу з профілактики злочинів, та осіб, стосовно котрих здійснюються профілактичні заходи;
- 6) удосконалення кримінально-правової норми, передбаченої ст. 259

КК, та практики його застосування; 7) своєчасне розкриття й розслідування фактів завідомо неправдивого повідомлення про загрозу громадській безпеці громадян та вжиття до винних справедливого й індивідуалізованого покарання; 8) удосконалення методики розкриття й розслідування цього виду злочину [4, ст. 15].

Підводячи підсумки, зауважимо, що завідомо неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності відрізняються нестійкою тенденцією. Протягом останніх років спостерігалось як значне їх зниження – на 46 % у 2015 році, так і стрімке зростання на 60 % у 2016 році. На сьогодні зберігається тенденція збільшення їх кількості, в перші місяці 2019 року нашою країною прокотилася хвиля неправдивих «мінувань» різного масштабу: вокзали, аеропорти, станції метро, торговельні центри тощо. Крім того, аналізовані злочини характеризуються низьким рівнем розкриття – найвищий за останні роки був у 2015 році, але і тоді він ледве сягнув 20%. Також спостерігається тенденція зростання кількості розкритих завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності протягом останніх 3 років як в абсолютному, так і у відносному значеннях. Серед таких проваджень збільшується кількість тих, по яких особи раніше вчиняли кримінальні правопорушення, та знижується кількість таких, що вчинені неповнолітніми або за участю них.

Список використаних джерел

1. Кримінологія: Особлива частина: Навчальний посібник / І.М. Даньшин, В.В. Голіна, О.Г. Кальман / За ред. І.М. Даньшина. – Харків: Право, 1999. – 232 с.
2. Кириченко О.В. Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян: сучасний стан проблеми // Вісник Запорізького юридичного інституту МВС України. – 2000. – № 2. – С. 155–159.
3. Лога В. М. Способи завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності / В. М. Лога // Юридична наука. – № 3. – 2011. – С. 179–184.
4. Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян: сучасний стан проблеми, автореферат // Вісник Запорізького юридичного інституту МВС України. – 2000. – № 2. – С. 9–15.
5. Генеральна Прокуратура України, режим доступу: <https://www.gp.gov.ua>